

Vedlegg 3 til Meråker kommunes kulturplan
Vedtatt av Meråker kommunestyret 29.11.2021

«Museum i Meråker»

-en museumsplan for
Meråker kommune og Stiftelsen Meråker-Musea
2022-2026

Innhold

1. Bakgrunn for planen

- 1.1. Hva er museum?
- 1.2. Hvem er Stiftelsen Meråker-Musea?
- 1.3. Norsk lov

2. Målsetting

3. Satsingsområder

- 3.1. Solid kunnskapsproduksjon
- 3.2. Relevant formidling
- 3.3. Helhetlig samlingsutvikling
- 3.4. Trygg ivaretaking
- 3.5. Aktiv samhandling

4. Museum i Meråker

- 4.1. Industrimuseet i Kopperå
- 4.2. Gilså
- 4.3. Bygdemuseet Pulden
- 4.4. Annen museumsaktivitet i Meråker
- 4.5. Private samlinger / museum
- 4.6. Årlig aktivitetsplan for museene
- 4.7. Årlig vedlikeholdsplan for museene

1.0 Bakgrunn for planen

Meråker kommune har en skriftlig avtale med Stiftelsen Meråker-Musea fra april 2007 om museumsdriften i Meråker. Avtalen har til hensikt å bidra til kvalitetsheving av museumsvirksomheten i regionen i samsvar med intensjonene i museumsreformen som ble gjennomført i sørdelen av Nord-Trøndelag samme år. Meråker-Musea valgte den gangen å stå utenfor de konsoliderte museene. Avtalen regulerer forholdet mellom Stiklestadmuseene, Meråker-Musea og Meråker kommune når det gjelder anvendelse av statlig og fylkeskommunalt tilskudd ved Meråker-Musea. Paragraf 3 – 3. ledd i denne avtalen sier følgende; *”Meråker-Musea skal hvert år legge fram en plan for aktivitet og virksomhet ved museet i samarbeid med Stiklestadmuseene.”* Museumsplanen for Meråker kommune ble i sin helhet sist behandlet i 2016 med gyldighet til 2019. Revideringer av kapittel 4 ble sist behandlet i 2020.

1.1 Hva er museum?

Den internasjonale museumsorganisasjonen ICOM definerer det slik: *”Et museum er en permanent, allmennyttig institusjon i samfunnets og samfunnsutviklingens tjeneste som er åpen for publikum. Et museum samler inn, konserverer, forsker og formidler og stiller ut materielle og immaterielle kilder til kunnskap om mennesker og miljø for studieformål, utdanning og underholdning”* (ordliste, ICOMs museumsetiske regelverk). Sammen med arkiver og biblioteker utgjør museene hoveddelen av vårt kollektive samfunnsminne. Museenes hovedoppgave er å samle inn, forvalte, forske i og formidle kunnskap om gjenstander og andre materielle vitnesbyrd, enten de kommer fra naturen eller er menneskeskapte. For å kunne ta frem kunnskapspotensialet i materielle kulturuttrykk må museene legge vekt på å forstå gjenstandene i sin sammenheng. De må «leses» og tolkes for å kunne forstås som uttrykk for menneskelig kreativitet og aktivitet.

1.2 Hvem er Meråker-Musea?

Meråker-Musea er en stiftelse som ble stiftet 1.1.1997. Stiftelsen er opprettet ved at Meråker kommune stiller sine museumseiendommer, samlinger og gjenstander til disposisjon for Stiftelsen Meråker-Musea. Stiftelsen Meråker sitt øverste beslutningsnivå er årsmøtet, som holdes innen utgangen av mars hvert år. Årsmøtet har 25 delegater.

1.3 Norsk lov

Norge har ingen egen museumslov, og museum er dermed ingen lovpålagt oppgave for en kommune. Likevel har Norge en kulturminnelov, en arkivlov, en plan- og bygningslov, en biblioteklov og en kulturlov som berører museets aktivitets- og fagområde. Kulturloven fra 2007 sier som følger i §1, §4 og §4: *”Lova har til føremål å fastleggja offentlege styresmakters ansvar for å fremja og leggja til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd, slik at alle kan få høve til å delta i kulturaktivitetar og oppleva eit mangfald av kulturuttrykk.”* (§1) *”...kommunen skal syta for økonomiske, organisatoriske, informerande og andre relevante verkemiddel og tiltak som fremjar og legg til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd regionalt og lokalt.”* (§4)

Denne museumsplanen har lagt til grunn Stortingsmelding 23 (2020-2021), *Musea i samfunnet*. Denne meldingen har to deler. Den første delen viser i korte trekk den historiske utviklinga av musea som samfunnsinstitusjoner og hvilke utviklingstrekk de kan sees i lys av.

Den andre delen av meldinga tegner veien videre for museumssektoren. Denne delen setter opp mål for museumsarbeidet og for museumsforvaltningen og legger fram tiltak og videre prioriteringer for en ønsket utvikling. Denne delen drøfter også spørsmålet om en museumslov i et eget kapittel. Hovedkapitlene i «Musea i samfunnet»; Solid kunnskapsproduksjon, Relevant formidling, Helhetlig samlingsutvikling, Trygg ivaretaking og Aktiv samhandling.

2.0 Målsetting

Denne museumsplanen har som målsetting å sikre forsvarlig og forutsigbar drift av de museale avdelingene i Meråker: Bygdemuseet i Pulden, Industrimuseet i Kopperå og Hyttskriverstuggu med tilhørende gruvehistorie på Gilså og Litjfjellet og andre arbeidsoppgaver. En klar målsetting er å sørge for forsvarlig kompetanse til drift, vedlikehold og formidling av de historiske samlingene.

3.0 Satsingsområder

Denne museumsplanen har, som nevnt, lagt til grunn Stortingsmelding nr 29 *Musea i samfunnet* (2020-2021). Regjeringa ønsker en museumssektor som på best mulig faglig grunnlag er offensivt rettet mot omgivelsene, profesjonell i arbeidsformer og faglige prioriteringer og søkende i spørsmålsstillinger og innfallsvinkler. Disse måla mener regjeringa best kan nå igjennom:

- Solid kunnskapsproduksjon
- Relevant formidling
- Helhetlig samlingsutvikling
- Trygg ivaretaking
- Aktiv samhandling

3.1 Solid kunnskapsproduksjon

Forvaltning er en grunnleggende del av all museumsvirksomhet. Forvaltning omfatter både å ta vare på bygninger og materielle gjenstander, men også å samle inn slike. «Alt» kan som kjent ikke tas vare på, så en viktig del vil være å velge ut hvilke gjenstander som skal forvaltes. Hvilke gjenstander som tas vare på vil imidlertid også bero på hvilken del av historien man vil dekke. Hvilke deler av historien i Meråker som skal søkes forvaltet kan til en viss grad være egnet for diskusjon. Eksempelvis kan det være en tendens til at den eldre

historie prioriteres i større grad enn nyere historie, til tross for at den nyere historien oftere vil ha større påvirkning på dagens samfunn enn eldre historie. Det er viktig å være klar over at vår historie også omfatter immaterielle vitnesbyrd. Dette kan gjelde f.eks. handlingsbåret kunnskap, men også muntlige fortellinger. Baking i Pulden med "mårråkmjøl" er et godt eksempel på formidling av et immaterielt vitnesbyrd. Med dagens teknologi finnes det også godt grunnlag for å dokumentere ulike personers fortellinger og til å formidle disse på en spennende måte. Museet kan derfor sees på som det organ som skal utøve en funksjon som et kollektivt samfunnsminne, sammen med bibliotek og arkiv.

3.2 Relevant formidling

Formidling av materielle og immaterielle vitnesbyrd om lokalhistoriske forhold er en sentral funksjon. Hvordan formidlingen utformes, vil i utgangspunktet bero på et faglig skjønn som ikke er egnet for verken politisk eller administrativ styring. Kommunens rolle vil imidlertid dels knytte seg til å stille til rådighet nødvendige arenaer for formidling, enten det gjelder fysiske arealer eller digital infrastruktur, og dels sikre at det finnes tilstrekkelig menneskelige ressurser. I og med at formidling blant annet omfatter kunnskapsformidling vil kommunens rolle som skole- og barnehageeier være viktig. Meråker-Musea videreutvikler og viderefører sine faste undervisningsopplegg for både skoleklasser og barnehager. Å formidle kunnskapen museet sitter på til ulike brukergrupper, må være et av hovedoppgavene for musea. I dette er det sentralt at det som blir formidlet, er relevant og interessant for alle de ulike brukerne av museet. I tillegg må museet alltid utfordra seg selv på om de når bredt nok ut, og om mange nok har mulighet til å ta del i formidlingen. All formidling kan ikke være relevant for alle alltid. Gode formidlingskonsepter kan likevel åpne tilsynelatende smale temaer for et bredt publikum, eller invitere publikum inn på en måte som skaper ny kunnskap for både bruker og museum. Spesielt oppfordres Meråker-musea til å la nye, og gjerne yngre, stemmer slippe til, da kan historiefortellingen i musea inkludere et større mangfold.

Museumsbegrepet omfatter også formidling av opplevelser, og må derfor sees i sammenheng med kulturbegrepet; med uttrykksformer som teater, sang og dans. En generell utfordring er å få formidlet historie til brukergrupper som vanligvis ikke selv oppsøker museer. Dette kan ivaretas på ulike måter, bl.a. ved å flytte deler av formidlingen ut av museet til der folk faktisk befinner seg. Utstillinger i biblioteket kan trekkes frem som et godt eksempel. Biblioteket har en viktig rolle i formidlingen av vår lokale kulturhistorie. Dette er en møteplass med stort besøk fra alle lag av befolkningen. Biblioteket har også en betydelig samling lokalhistorisk litteratur, fotografier o.l., og det arrangeres et stort antall foredrag og møter om lokalhistoriske emner i samarbeid med Meråker historielag. Museets arena for hovedformidling bør være i museets egne lokaler. Men deler av utstillingen kan markedsføres på andre arenaer, som nevnt biblioteket for eksempel. Formidling er den mest synlige av museenes kjerneoppgaver, og den delen av virksomheten som ofte får mest oppmerksomhet utenfra. Meråker-Musea innehar bygningsmasse og gjenstander nok til å kunne drive god formidling av historie. Meråker-Musea må derfor internt lage seg en strategi for å kunne utnytte disse ressurser med tanke på god formidling.

3.3 Helhetlig samlingsutvikling

Samlingene blir ofte nevnt som grunnlaget for alt arbeidet musea gjør, både når det gjelder kunnskapsutvikling og formidling. Autentisitet er et særegent utgangspunkt for formidling i museum. Gjennom innsamling og formidling etablerer musea seleksjonsregime. Enkelte

gjenstander og fortellinger blir framheva som viktige, mens andre blir regna som mindre viktige, eller til og med uinteressante. Utfordringa for musea ligger i å være faglig oppdatert og oppmerksom på tendenser som medvirker til at kulturuttrykk enten kan dominere eller bli marginaliserte. Dette er en grunnleggende museumsfaglig problemstilling, som fordrer at musea har fagleg autonomi uavhengig politiske og kommersielle interesser. Forskning er generelt sett en viktig oppgave for museene. I en lokalhistorisk sammenheng vil forskning ha mindre betydning bl.a. fordi det krever betydelige ressurser. På denne bakgrunn vil ikke forskning ha en sentral plass i en Meråker kommunes museumsplan. Likevel bør Meråker-Musea ha et bevisst forhold til betydningen av forskning, og bl.a. oppfordre og stimulere ulike forskningsinstitusjoner til også å forske på lokalhistoriske emner. Konkret kan dette f. eks. gå ut på å få studenter ved ulike universitet og høyskoler om å skrive studentavhandlinger om lokalhistoriske emner.

3.4 Trygg ivaretaking

Å ta vare på gjenstander i museum krever god tilgang til oppbevaring og tilstrekkeleg grad av sikring. I eldre bygg kan det være krevende å tilfredstille moderne klimakrav, handlingsrommet for gode løsninger kan være sterkt avgrensa, og det kan være vanskelig å oppnå et fullgodt nivå av sikkerhet. Forsvarlig konservering av Meråker-Musea sine samlinger og bygninger er en utfordring for museet pr. i dag. Meråker-Musea forvalter 19 bygninger pr i dag. Forsvarlig konservering av gjenstander må søkes oppnådd i museets egne bygninger. Forsvarlig konservering av bygninger søkes oppnådd på dugnad, eget mannskap og via museets avtale med SNK. Fukt og råte i og på bygningene er museets aller største utfordring i hovedsak.

3.5 Aktiv samhandling

Musea er en del av den kulturelle infrastrukturen for et sunt og levende demokrati. De er kunnskapsinstitusjoner og inngår sammen med andre kultur- og utdanningsinstitusjoner i dannelses- og opplæringsprosesser for stadig nye generasjonar. Samtidig er de sosiale møteplasser og steder for opplevelser og nye oppdagelser. Kulturdepartementet mener at musea sitt samarbeid med frivillige er en viktig del av museumsarbeidet. Lokal forankring, større aktivitet og kunnskapsdeling er sentrale gevinster av slikt samarbeid. Dette må videreutvikles i takt med endringer i både de frivillige sine interesser og samfunnsutviklinga elles.

4.0 Museum i Meråker

4.1 Industrimuseet i Kopperå

Bygningen er pr. tiden i dårlig forfatning. Meråker-Musea sin drift og virksomhet preges av husets kvalitet. Museets aktivitet er, og har vært, truet på bakgrunn av husets tilstand, vannlekkasjer osv. Industrimuseet har en vennegruppe som innehar førstehånds kunnskap med tanke på autentisk formidling. Eier av bygget har foreslått rivning av Industrimuseet i sin helhet til fordel å formidle historien i plakater/skilt rundt et forskjønnet vannspeil i området. En autentisk formidling vil ikke være mulig ved at dagens bygning rives eller bygges om. Huset er pr i dag eid av NTE, men bruken reguleres i en avtale mellom Meråker kommune og NTE. Uavhengig av eierstruktur så vil en betydelig rehabilitering være påkrevd i nær framtid. Museets gjenstander, som ikke tåler fuktig klima på kortere sikt, eksempelvis papirer etc. er for tiden provisorisk mellomlagret i annekset. Byggets inneklima er årsak til museets forfall. Det videreføres og videreutvikles et guideopplegg for besøkende grupper. Industrimuseet holdes åpent i henhold til museets aktivitetsplan, på bestilling og ved arrangement. Hvis avtalen mellom kommunen og NTE angående Industrimuseets bygning skal avsluttes, skal Meråker-musea og Industrimuseets venner være en aktiv deltaker i utforming av en alternativ plan for videreformidling av Meråkers industrihistorie.

4.2 Gilså

Gilså søkes bevart i tidsriktig stand. Det videreføres og videreutvikles et guideopplegg for besøkende grupper. Gilså har åpent kun på bestilling og ved arrangement. Gilså er berettiget å søke tilskudd fra Kulturminnefondet.

4.3 Bygdemuseet Pulden

Pulden forblir Meråker-Musea sitt hovedmuseum. Pulden videreutvikles til å bli et "levende" museum med stor aktivitet i sommerferien og adventstiden. Åpningstidene knyttes opp mot aktivitetsplanen, gjerne med en konsentrert åpningstid med et godt og levende innhold i sommersesongen. Bygdemuseet Pulden vil være det naturlige stedet Museet holder åpent for turister. Gilså og Industrimuseet kan være åpen etter avtale. Det utarbeides en ordning med god bemanning og stor aktivitet. Stiftelsen Meråker-Musea må markedsføre sin aktivitet godt med å ta i bruk tradisjonelle og nye mediekanaler. Finansiering av åpningstidene og aktiviteten må søkes eksternt i tillegg til interne midler.

4.4 Private samlinger / museum

I Meråker finnes også private samlinger av ulik museal karakter som ikke ligger til Stiftelsen Meråker-Musea sitt arbeidsoppgaver. Men et godt samarbeid og en erfaringsutveksling med disse eierne vil tjene alle parter i lokal museal virksomhet. Herunder kan f.eks. den tidligere skiutstillingen ved Meråker videregående skole nevnes. Utstillingen ble laget til NM 1999 med bistand fra Sverresborg folkemuseum. Meråker historielag innehar noen få gjenstander i sitt eie som er av museal karakter.

4.5 Annen museumsaktivitet i Meråker

Her følger en oversikt over sentrale oppgaver som Meråker-Musea skal gjennomføre, videreføre og utvikle.

4.5.1 Samarbeidsavtale med Stiklestad nasjonale kultursenter AS

Meråker kommune og Meråker-Musea må utnytte og videreføre samarbeidsavtalen med SNK – første gang inngått fra 01.05.07 med fornyelse fra 01.05.09 - for å øke tilgangen på museumsfaglig ekspertise og veiledning.

4.5.2 Fredningsvedtak for Gilså, Gamle Stordalsvei og Litjfjellet

Meråker kommune utarbeidet i 2013 et forslag til fredning/vern over Gilså, Gamle Stordalsvei og Litjfjellet. Forslaget er oversendt Trøndelag fylkeskommune, men pr tiden ikke behandlet, da en forventning fra Trøndelag fylkeskommune om lokalt «vern» iht. plan- og bygningsloven ikke har vært prioritert.

4.5.3 Kulturmiljø

Meråker-Musea vil for Meråker kommune kunne være faglig støtte i kulturmiljøspørsmål.

4.5.4 Samarbeid med Meråker Historielag:

Dette er viktig å kunne videreføre og øke innsikten i den lokale og regionale historia. Igjennom et godt samarbeid med Meråker historielag så ivaretas Meråker-Musea sin forskningsaktivitet i stor grad, spesielt med tanke på «lokalhistorisk arkiv». Meråker historielag innehar noen få gjenstander som er av museal karakter. Videre er Meråker historielag sin utgivelse av årbok viktige immaterielle vitnesbyrd skrevet av enkeltpersoner. Meråker historielag sin samling og sitt arbeid med bilder er også gode vitnesbyrd.

4.5.5 Generelt samarbeid

I tillegg til samarbeidet med Meråker kommune skal Meråker-Musea videreføre samarbeidet også til:

- Stiklestad Nasjonale Kultursenter
- Vitenskapsmuseet i Trondheim
- Rådet for folkemusikk og folkedanse - NTNU
- Trøndelag Fylkeskommune – kulturminneavdelingen
- Trøndelag Folkemuseum på Sverresborg
- Riksantikvaren
- Meråker Historielag, Meråker husflidslag, Samspell – 91, Bygdemuseets Venner
- Trondhjems Turistforening / Nord-Trøndelag Turistforening

4.6 Årlig aktivitetsplan for museene

Styret for Meråker-Musea skal utarbeide en årlig aktivitetsplan for museene. Planen oversendes Meråker kommune USOK, sammen med revidert årsregnskap og vedtatt årsmelding, til orientering innen 01.05. hvert år.

4.7 Årlig vedlikeholdsplan for museene

Stiftelsen Meråker-Musea skal i samarbeid med fagfolk fra Stiklestad nasjonale kultursenter AS utarbeide en vedlikeholdsplan for museumsbygningene og anlegg. Planen oversendes Meråker kommune USOK til orientering innen 01.05. hvert år.